

ПЕРЕДУМОВИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЛОГІСТИКИ

© Васильців Н.М., 2010

Висвітлено передумови виникнення нового напрямку в логістиці – глобальної логістики. Обґрунтовано специфіку впровадження цієї концепції бізнесу в діяльність промислових підприємств на окремих ланках ланцюга постачання. Розглянуто функції глобальної логістики, а також тенденції її розвитку.

In the article preconditions of creating of new direction in logistics (global logistics) are reflected. The terms of implementation of this conception of business in activity of industrial enterprise on the separate links of chain of supply are grounded. The functions of global logistics and the tendencies of its development are considered.

Постановка проблеми. Господарські системи держав, що відчують вплив глобалізації, все частіше конкурують між собою у сфері виробництва і реалізації продукції (надання послуг), а також у міжнародній торгівлі, через удосконалення і модернізацію функцій та інструментів прикладної логістики. Як результат стрімкого розвитку інформаційних технологій, що підтримують менеджмент, а також як результат уніфікації в масштабі глобальних потреб споживачів логістика інтерпретується сьогодні як одна з умов здобуття конкурентної переваги у ринковому середовищі. У зв'язку з цією роллю значення глобальної логістики належить обдумати в контексті двох основних течій поведінки підприємств.

Перша з цих течій стосується ситуації, в якій відповідно до геоцентричного підходу процес глобалізації внаслідок глобального менеджменту приводить до того, що стратегічні рішення фірми стосуються світового ринку. З цим підходом пов'язується також глобальний менеджмент, в якому беруться до уваги відмінності культур, умови просторового господарювання з урахуванням міжнародних кадрів у сфері менеджменту. Друга течія поведінки фірм у середовищі глобальної конкуренції веде до інтернаціоналізації і міжнародного менеджменту, але пов'язана вона із національним ринком як головним простором господарювання. У такому випадку підприємства (і виробники, і торговельні посередники) обґрунтовують свою стратегію на міжнародних рішеннях, що дає змогу спочатку здобути перевагу над конкурентами, а потім розпочати інтернаціоналізацію своєї діяльності.

Тепер домінують дві основні передумови глобального моделювання логістичних ланцюгів. Перша з них – це географічна інтеграція, друга – товарна. Це впливає з того, що світовий ринок ХХІ ст., на якому наступила не тільки переорієнтація, але також й диверсифікація попиту, чинить вплив на підприємства (окремі ланки логістичного ланцюга). Такі процеси впливають на скорочення часу доставок сировини, напівпродуктів і готових виробів. Враховуючи це, необхідно шукати відповіді на питання про місце і роль логістики в зростанні конкурентоспроможності на глобальному ринку.

Формулювання цілей статті. На основі публікацій та результатів досліджень українських та зарубіжних теоретиків та практиків у галузі логістичного управління доцільно визначити передумови виникнення глобальної логістики; обґрунтувати специфіку впровадження цієї концепції бізнесу в діяльність промислових підприємств; проаналізувати функції та інструменти, характерні для цього напрямку логістики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Успішне функціонування у міжнародному торговельному просторі сьогодні неможливе без активного впровадження концепції логістики, постійного розвитку функцій, методів та інструментів глобальної логістики. Глобалізація чинить вплив фактично на усі сторони суспільно-економічного життя, що приводить до формування великої кількості транснаціональних компаній, які використовують глобальні логістичні ланцюги. Їх розвитку сприяють міжнародні транспортно-експедиторські, фінансові посередники (банки, страхові компанії тощо), глобальні телекомунікаційні мережі та інші суб'єкти ринку.

Глобальна логістика підкоряється тим самим законам, що і внутрішньонаціональна, але світовий ринок висуває перед логістикою особливі завдання. По-перше, функціональний цикл глобальної логістики триваліший через більш далекі відстані, які потрібно перетинати, більшу кількість посередників і необхідність використовувати для багатьох вантажоперевезень повільний океанський транспорт. По-друге, самі логістичні операції на світовому ринку складніші внаслідок більшої розмаїтості одиниць збереження і запасів загалом, з якими доводиться мати справу, більшої документації, більшої кількості необхідних складських потужностей і менш розвинутої системи логістичних послуг (зокрема, транспортних і складських). По-третє, на глобальному рівні підвищуються вимоги до інформаційних систем, оскільки зростає потреба у протяжності каналів зв'язку, використанні різних мов і підтримці гнучкості логістичних процесів. І, по-четверте, на світовому ринку не обійтися без глобальних виробничих, логістичних і маркетингових союзів, створення і розвиток яких теж становить непросте завдання.

Такі союзи відкривають компаніям доступ до знань про місцеві ринки і забезпечують економію операційних витрат, однак установа глобальних партнерських відносин і управління ними самі по собі вимагають значних зусиль. Створенню подібних союзів повинен сприяти розвиток інтегрованих розподільних і транспортних мереж. Перераховані завдання збільшують потреби в логістичному менеджменті, оскільки для їхнього рішення потрібні велика чутливість до запитів ринку й облік різноманітніших альтернатив.

Глобальні логістичні операції дають змогу промисловим підприємствам домогтися ринкового зростання, значної економії за рахунок масштабів діяльності і підвищення прибутковості. На світовому ринку підсилюється роль логістики і зростає значення логістичного менеджменту. Логістика, своєю чергою, повинна відповідати на це зусиллями, спрямованими на виявлення усіх наявних ринкових можливостей і удосконалювання системи прийняття рішень.

Відмінності глобальної логістики від інших видів логістики наведено у таблиці. Розвитку глобальної логістики присвячені праці таких учених, як: Д. Бауерсокс і Д. Клос [1], Д. Лонг [2], Є.В. Крикавський [3,4], Б. Сербін [5], В. Сергеев [6], А. Гаджинський [7], М. Цісельські [8], Е. Голембська, Д. Кемпни, Й. Вітковські [9], Р. Козловські [10], Е.Янтон-Дроздовска [11], Р. Шульц [12], Д. Вуд, А. Барон, П. Мерфі, Д. Вордлоу [14] та ін. До того ж останнім часом кількість робіт з проблемних питань глобальної логістики зростає, дослідники приділяють доволі обмежену увагу аспектам інтеграції управлінських логістичних рішень в процесі побудови комплексної системи господарської діяльності промислових підприємств на глобальному рівні. Тому необхідно з'ясувати суть поняття "глобальна логістика", виявити передумови виникнення та тенденції подальшого розвитку цього напрямку науки та практики.

Сфера інтересів для кожного виду (розділу) логістики згідно з загально визнаною класифікацією

№ з/п	Вид (розділ) логістики	Сфера інтересів
1	Мікрологістика	Окреслює логістичні процеси (постачання, виробництво, пакування, складування, транспортування, збут) в межах окремого підприємства
2	Мезологістика	Займається логістичними процесами в межах окремої галузі (сектору) економіки
3	Макрологістика	Займається логістичними процесами в межах національного господарства
4	Єврологістика	Вивчає логістичні процеси у Європейському економічному просторі
5	Глобальна логістика	Вивчає логістичні процеси у цілому світі

Серед основних причин розвитку сучасної логістики можна виділити такі:

1) значне підвищення вартості транспортних послуг. Транспорт перестав вважатися стабільним чинником бізнесу – у проблемах логістики, пов'язаних із транспортом, потрібно було здійснювати менеджмент вищого рівня, причому одночасно як на рівні поточних операцій, так і на рівні політики;

2) досягнення ефективності виробництва максимального рівня. Стало важко забезпечувати додаткову економію коштів, оскільки прибуток формувався у виробництві. Але фізичний розподіл і логістика були фактично недослідженими сферами з т.з. прибутковості й ефективності;

3) фундаментальні зміни у філософії управління товарно-матеріальними запасами;

4) істотне розширення асортименту товарів – кількість одиниць обліку запасів зростала за експонентним законом, що значно ускладнювало ефективне управління запасами;

5) революційні зміни у сфері інформаційних систем і технологій сприяли здійсненню логістичного підходу, побудованого на безлічі облікових елементів і оперуючого великими обсягами даних;

6) поширення використання комп'ютерів у сфері бізнесу – у багатьох фірм з'явилася можливість систематично вивчати якість сервісу, що їм надають постачальники. Проводячи такий аналіз, багато підприємств отримали можливість модернізації своїх систем розподілу;

7) громадськість звернула увагу на проблеми забруднення довкілля і повторного використання відходів (рециклінг). Ці проблеми пов'язані з логістикою, оскільки йдеться про екологічно чисті пакувальні матеріали і про створення каналів повернення відходів для переробки;

8) поява нових роздрібних мереж і торговельних фірм масового продажу з дуже складними логістичними системами. Окрім центрів масової торгівлі, з'явилися також мережі великих спеціалізованих магазинів, що процвітають, багато в чому завдяки добре відпрацьованим логістичним системам;

9) стрімкий розвиток логістичної інфраструктури, що супроводжується приходом на український ринок міжнародних логістичних операторів, та покращанням логістичного сервісу.

На думку Д. Бауерсокса і Д. Клоса – провідних західних спеціалістів у галузі логістичного менеджменту, – основними рушійними силами формування глобальної логістики як напрямку є:

1) триваюче зростання світової економіки;

2) експансія найновіших технологій;

3) розвиток та інтеграція макрорегіональних господарських структур;

4) нові можливості для формування глобальних логістичних ланцюгів (каналів);

5) реалізація процедур дерегулювання, що проводяться багатьма країнами для прискорення і здешевлення просування матеріальних потоків [1].

Відомі російські учені Б. Анікін і В. Сергєєв під терміном “глобальна логістика” розуміють стратегію і тактику створення сталих макрологістичних систем, що пов'язують бізнес-структури різних регіонів і країн світу на основі поділу праці, партнерства та кооперування у формі угод, договорів, загальних планів, які підтримуються на міждержавному рівні [6]. Глобальна логістика відображає таку тенденцію у світовій економіці, яка характеризується рухом підприємницької діяльності від її спеціалізації по окремих країнах і регіонах до мультиорганізованого світового ринкового господарства. Глобальна логістика характеризується прагненням сприяти шляхом надання відповідного теоретичного і прикладного інструментарію трансформації національного підприємництва на його дорозі від концентрації і спеціалізації в економіці окремих країн до інтеграції в світове ринкове господарство. Саме глобальні логістичні підходи уможливають знаходити найефективніші шляхи і форми руху матеріальних ресурсів на світовому ринку, а також забезпечують глибоку інтеграцію економіки держави у систему світогосподарських зв'язків.

Виклад основного матеріалу. Раптовий розвиток логістики у другій половині ХХ ст., а також інформаційна революція, яка наступила в той час, дає змогу вважати, що в цьому столітті раціоналізація течії продуктів і послуг між країнами і континентами завдяки логістиці є реальною. Скорочення процесу замовлення, часу доставки, модернізація логістичної інфраструктури вже сьогодні зумовлює сприятливі умови розвитку глобальної логістики.

Останнім часом спостерігається тенденція мегарозвитку логістичного ланцюга постачання. Реорганізація і оптимізація потоків сировини, готових виробів полягає не тільки в нових рішеннях стосовно їх фізичної дистрибуції, але також в концептуальних підходах та розробленні методів управління цими ланцюгами. Логістика сьогодні стала інтегральною частиною нової моделі конкуренції, оскільки враховує дії конкурентів у якнайширшій сфері.

Бізнес усе більше усвідомлює стратегічне значення логістики, насамперед внаслідок значного потенціалу економії коштів. Сучасна інформаційна система обліку перевезень, сучасні складські технології, гарантія збереження вантажу і своєчасної доставки, енергійний та професійний колектив є основними чинниками успіху підприємства, що орієнтується на логістичні принципи.

Метою логістичного рішення у глобальній логістиці є оптимізація руху матеріально-інформаційно-фінансових потоків на підприємстві (рис. 1) шляхом забезпечення ефективного управління виробництвом, транспортом, відносинами з логістичними центрами, митницею, використання інформаційних систем підтримки прийняття рішень та сучасних технологій складування.

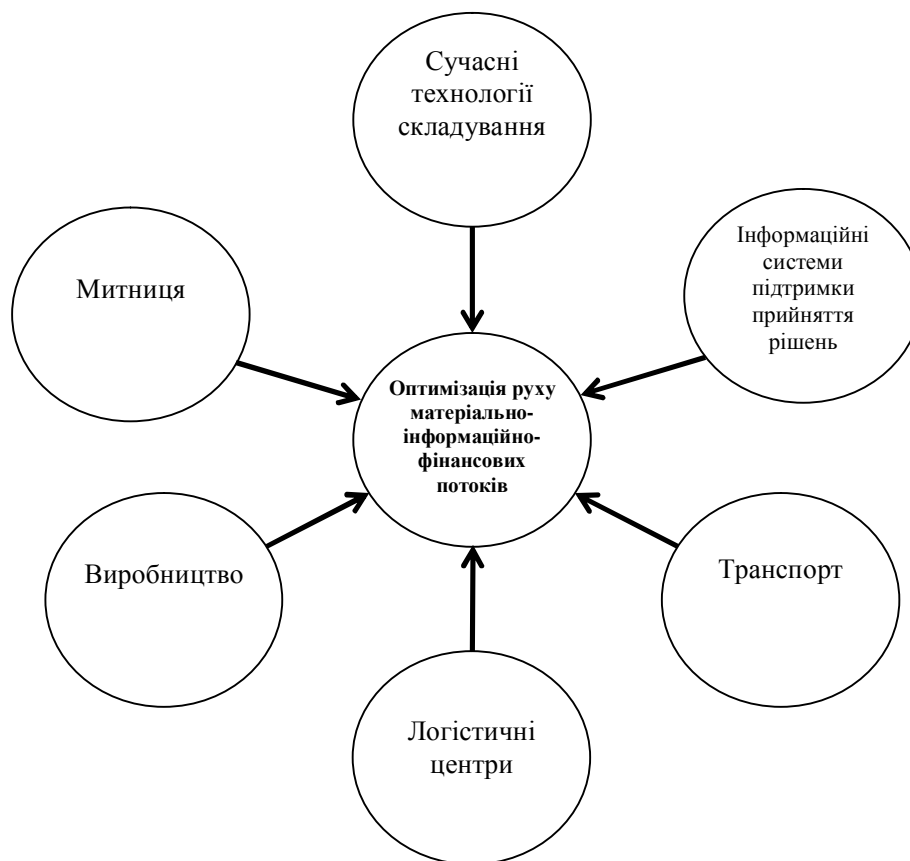

Рис. 1. Мета логістичного рішення у глобальній логістиці

Чинники, що впливають на глобалізацію логістики:

- потреба в зниженні логістичних витрат і поліпшенні логістичного сервісу;
- необхідність збільшення обсягу продажів за рахунок освоєння нових ринків, зокрема, за кордоном;
- поява міжнародних логістичних посередників з розвинутою глобальною інфраструктурою, новітніми технічними засобами й інформаційними технологіями;
- розвиток компаній із широким міжнародним поділом праці й сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій, що є основою інтеграції у глобальних логістичних ланцюгах і забезпечують досягнення стратегічних цілей;
- подальший розвиток процесів міжнародної торгівлі, дерегулювання транспорту, зменшення навантаження на екологію й імплементація інноваційних рішень в інфраструктуру глобаль-

них логістичних систем (автоматизовані системи складування, глобальні інформаційні мережі (Інтернет, GPS)).

Водночас глобальна логістика в Україні зазнає впливу економічних, суспільних, політичних та технічних сил (рис. 2). Натомість основними факторами, що ускладнюють процес організації глобальної логістичної системи, є значні капіталовкладення в інформаційну технологію і її стандартизацію, а також опір персоналу до змін; неготовність працівників підрозділів виконувати нові функції (рис. 3).

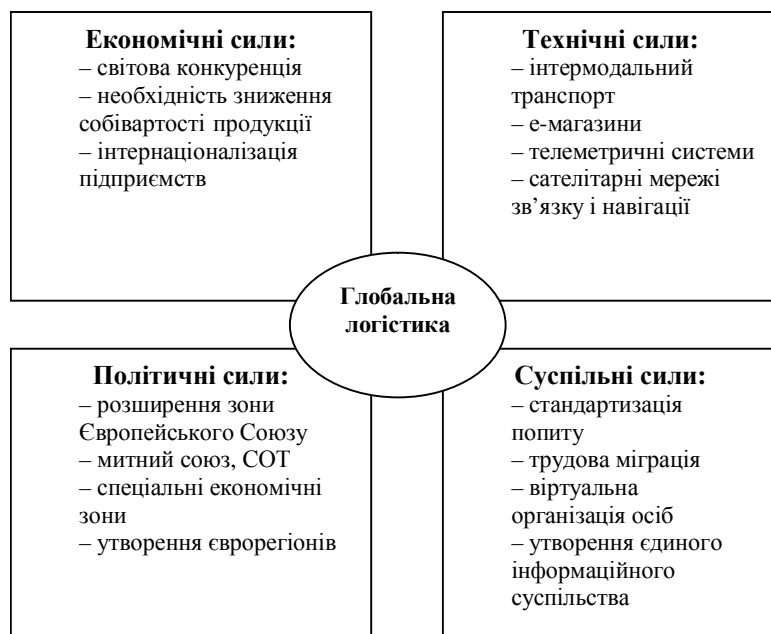

Рис. 2. Вплив економічних, суспільних, політичних та технічних сил на розвиток глобальної логістики в Україні

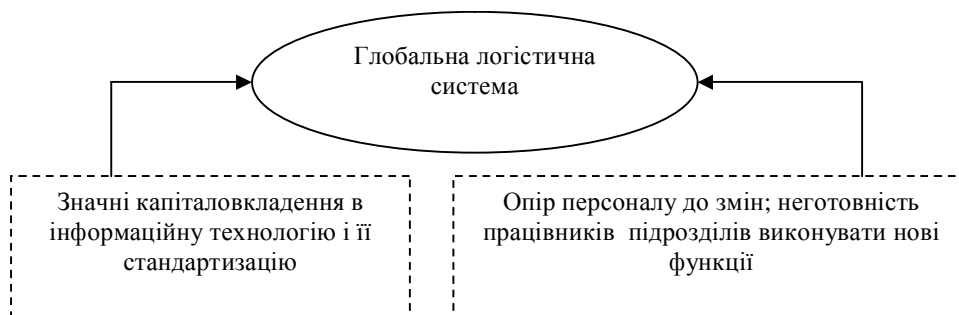

Рис. 3. Чинники, що ускладнюють процес організації глобальної логістичної системи

У середині 90-х рр. ХХ ст. Мічіганським університетом (США) за підтримки Ради логістичного менеджменту було проведено наукове дослідження щодо проблем глобальної логістики транснаціональних корпорацій, результати якого увійшли до книги "Логістика світового класу". Було вибрано 111 компаній, практика організації глобальних логістичних ланцюгів яких була визнана найкращою. Дослідження показали, що ці компанії досягли найкращих результатів у глобальній логістиці завдяки чотирьом концептуальним чинникам: позиціонуванню, інтеграції, гнучкості і вимірності [15].

Концепція позиціонування є надбудовою глобальної логістичної стратегії фірми. Вона визначає відмінні особливості компанії порівняно з конкурентами, стосунки з постачальниками і замовниками, організацію інформаційних потоків і операцій фізичного розподілу.

Інтеграція досягається впровадженням сучасних інформаційних технологій для спільного використання необхідної інформації усіма партнерами глобальних логістичних ланцюгів і каналів. Вона передбачає високий рівень взаємозв'язку партнерів, обмін даними між ними в стандартизованих форматах, як правило, в режимі реального часу (on-line).

Гнучкість – третій основний чинник успіху, виявлений в процесі вищезгаданого дослідження. Фірма, здатна швидко реагувати на специфічні запити споживачів, адекватно вносячи зміни як до процесу виробництва, так і в процесі розподілу, завжди функціонуватиме успішніше за конкурентів.

Вимірність характеризує рівень досягнень компанії у сфері логістичного менеджменту і можливість подальшого поліпшення її діяльності на світовому ринку.

Необхідно погодитись з тим, що глобальна господарська діяльність – це поки що освоювана “територія”, для якої характерна зростаюча потреба в логістичному менеджменті. Компанії виходять на світовий ринок, спонукувані прагненням до ринкового росту, бажанням скористатися дешевими або високоякісними робочою силою, сировинними ресурсами, виробничими потужностями. З розширенням міжнародної торгівлі відповідно збільшуються і потреби логістики в міру подовження логістичного ланцюжка, росту невизначеності, збільшення обсягу необхідної документації. Але в той час, як ці рушійні сили спонукають компанії до подолання національних меж, логісти, як і раніше, зіштовхуються з ринковими і фінансовими бар'єрами, перешкодами, зумовленими каналами розподілу. Усю сукупність подібних бар'єрів описує формула чотирьох “Д” – дальність перевезень, диктат споживчого попиту, диференціація культур, документація. При цьому серед бар'єрів розвитку глобальної логістики основна частка припадає на митні бар'єри (рис. 4), якщо брати до уваги законодавчі, митні та інформаційні бар'єри. Завдання логістики – створити такі умови, які б дали змогу компаніям отримувати максимальні вигоди з глобального виробництва і маркетингу, підтримуючи ефективний рівень витрат і сервісу.

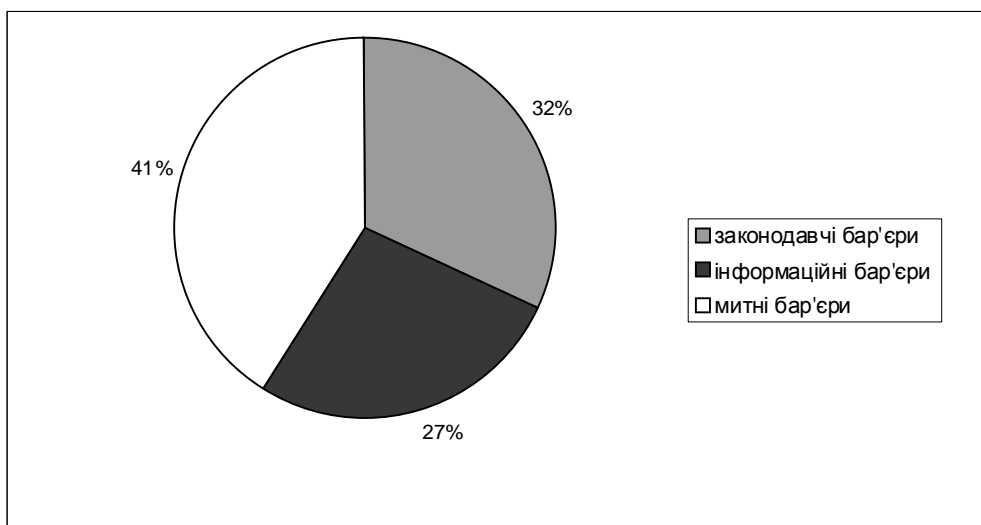

Рис. 4. Структура бар'єрів розвитку глобальної логістики [9, с. 59]

Незважаючи на існуючі бар'єри, міжнародна торгівля продовжує розвиватися дуже швидко. Усі складові цієї торгівлі залежать від ефективності логістики, що займається переважно переміщенням матеріальних потоків по усьому світу. Міжнародну торгівлю стимулює багато чинників. Окремі організації все наочніше бачать перевагу роботи у різних країнах. Ключовий аспект для подібного розширення пов'язаний з тим, що продукція, яка випускається, має бути привабливою для міжнародних ринків (нижча ціна, краща якість, швидша доставка тощо). Глобальна логістика може зіткнутися з багатьма проблемами. Більшість з них викликана відмінностями в умовах, що існують по різні боки міжнародних кордонів. Деякі з цих труднощів

можуть бути подолані простими адміністративними узгодженнями, інші – вирішені в результаті реалізації таких ініціатив, як створення митних союзів. Щоб вийти на зарубіжні ринки, організації не обов'язково мають працювати на міжнародній арені самостійно. Наприклад, можна експортувати свою продукцію або скористатися послугами місцевих дистрибуторів. Існує кілька способів виходу на міжнародні ринки. Різні компанії можуть організувати свої міжнародні операції різними способами. У кожного з них є свої переваги, що визначають конкретні особливості ведення логістичної діяльності. Проте спостерігається загальна тенденція до глобальних операцій, коли увесь світ розглядається як єдиний інтегрований ринок, на якому існує безліч можливих структур глобальних ланцюгів постачання.

Отже, до функцій глобальної логістики, які можуть ефективно вирішуватися в межах пропонованих господарських структур, можна зарахувати:

- стратегічне планування виробництва і фізичний розподіл (у процесах постачання і збуту) продукції;
- контроль, облік і оптимальне управління обсягами запасів матеріальних ресурсів і готової продукції виробниками, в системах розподілу – споживачами;
- створення регіональних телекомунікаційних мереж і систем зв'язку для управління інтегрованими матеріальними, інформаційними і фінансовими потоками;
- раціоналізацію параметрів регіональних розподільних систем для різних матеріальних потоків;
- оптимізацію кількості і територіального розміщення баз та складів у дистрибуційних мережах;
- створення сучасних транспортно-експедиційних організацій, автоматизованих транспортно-складських комплексів і складів загального користування;
- підвищення ефективності функціонування логістичної інфраструктури економіки в умовах глобалізації світового господарства.

Глобальне сприйняття логістики не є викликом для усіх постачальників інформаційних продуктів (ІТ-технологій), призначених для застосування в логістиці. За поступового, але консеквентного відмирання значення кордонів для фізичного потоку матеріалів і вільного вже сьогодні інформаційного потоку над кордонами, про логістику потрібно говорити в такому контексті, щоб переміщуваний товар в стандартному упакуванні міг бути безоглядно акцептованим у кожній організаційній системі, що підтримується більш чи менш удосконаленою інформаційною системою. Водночас розвиток глобальної логістики зумовлює використання промисловими підприємствами та посередниками уніфікованої зінтегрованої інформаційної системи для підтримки прийняття управлінських цілей, узгоджених між собою. Це порівняння охоплює використання в глобальній логістиці, з одного боку, однорідної інформаційної системи, яка оперує індивідуальними ідентифікаторами даних, а з іншого, – використання глобальних ідентифікаційних стандартів у різних інформаційних системах.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Можемо зробити висновок, що розвиток глобальної логістики є закономірним і незаперечним. Цей розділ логістики відрізняється від національної (макрологістики), і її не можна розглядати просто як переміщення одних і тих самих видів діяльності в іншу сферу. Вкажемо на деякі з найзагальніших відмінностей:

- міжнародна торгівля переважно пов'язана з більшими обсягами замовлень, що уможливорює компенсувати вищі витрати на перевезення;
- для міжнародних ринків характерна велика міра невизначеності, ширші коливання попиту і значущість будь-якого з цих ринків;
- у більшості організацій не такий великий досвід роботи в області міжнародної логістики, як в національній;
- тут більше посередників (вантажні експедитори і митні агенти);
- наявність посередників і великі відстані утруднюють встановлення тісних робочих відносин з кінцевими споживачами;

- у зв'язку з великими відстанями і відмінностями в культурі комунікації стають важчими;
- умови торгівлі змінюються, в окремих випадках можуть стати взагалі незнайомими;
- фінансові угоди можуть бути менш визначеними; документація складніша.

Становлення в Україні сучасного високоефективного ринкового господарства вимагає якісного вдосконалення інфраструктури економіки держави. Сьогодні вона, особливо у сфері товароруку, має специфічні межі, що відображають спадщину планово-розподільної моделі управління і майже виняткової орієнтації на внутрішній ринок. В умовах глобалізації світової економіки необхідно на принципово нових початках радикально поліпшити загальноекономічну координацію діяльності товаровиробників, транспортних та торговельних організацій, оптимізувати взаємодію регіональних, міжрегіональних та зовнішньоторговельних товаропотоків та забезпечити зниження трансакційних витрат. Це можливо лише за умови задіяності на усіх рівнях, у т.ч. на макрорівні системного логістичного підходу, здатного виступити основою комплексного управління економікою України, а також інноваційним важелем її інтеграції у світовий економічний простір.

Серед наукових інтересів автора, що зумовлює перспективу подальших досліджень, глобалізація логістичних систем, яка дає змогу: створювати велику кількість транснаціональних компаній, які використовують в бізнесі глобальні логістичні ланцюги і мережі; впливати на міжнародну торгівлю, соціально-політичні та економічні стосунки між країнами; формувати сприятливі умови для експорту та імпорту необхідної продукції; усувати зайві перешкоди і обмеження в доступі господарюючих суб'єктів України на міжнародні ринки.

1. Bowersox D. J., Closs D.J. *Logistical Management / The Integrated Suplly Chain Process*. The McGRAW-HILL Companies, inc. New York, 1996.
2. Long D. *International Logistics: Global Supply Chain Management*. – Springer, 2003. – 460 p.
3. Крикавський Є.В. *Логістичне управління: Підручник*. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2005. – 684 с.
4. Крикавський Є.В., Чухрай Н. І. *Логістична концепція європейської інтеграції економіки України // Соціально-економічні дослідження в перехідний період*. – Вип. XXIV НАН України. – Львів: Інститут регіональних досліджень, 2001.
5. Сербин В.Д. *Основы логистики: Учеб. пособие*. – Таганрог: Изд-во ТРТУ, 2004.
6. Сергеев В.И. и др. *Глобальные логистические системы: Учеб. пособие / В.И. Сергеев, А.А. Кизим, П.А. Эльяшевич; Под общ. ред. В.И. Сергеева*. – СПб.: Издательский дом “Бизнес-пресса”, 2001. – 240 с.
7. Гаджинский А.М. *Логистика*. – М.: “Маркетинг”, 2002. – С. 15–50.
8. Ciesielski Marek. *Logistyka w tworzeniu przewagi konkurencyjnej firmy / Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu*. – Poznań, 2001.
9. Gołemska E. *Eurologistyka w zarządzaniu międzynarodowym // Elżbieta Gołemska, Danuta Kempny, Jarosław Witkowski*. – Wydawnictwo PWN, 2005. – 156 s.
10. Kozłowski R. *Nowoczesne rozwiązania w logistyce // Remigiusz Kozłowski, Andrzej Sikorski*. – Wydawnictwo Wolters Kluwer: 2009. – 196 s.
11. Janton-Drozdowska E. *Handel międzynarodowy, W: Kompendium wiedzy o gospodarce, red. E. Cyrson, Wydawnictwo Naukowe PWN*. – Warszawa-Poznań, 2000. – S. 149–169.
12. Rajmund K. Szulc. *Usługi bez granic // Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*. – Nr 06/2006.
13. *Integracja handlowa i kapitałowa w Unii Europejskiej, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu*. – Nr 1066, 2005. – S. 124–131.
14. *International logistics / D.F. Wood, A.P. Barone, P.R. Murphy, D.L. Wardlow*. – AMACOM, 2002. – 442 p.
15. *Учебно-методический проект “Логистика”* <http://learnlogistic.ru/globalnaya-logistika>